

Гурко О. В.,

докторка філологічних наук, професорка,
завідувачка кафедри англійської мови для нефілологічних спеціальностей
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СУЧАСНИХ АНГЛІЦИЗМІВ ТА ЇХНІХ ВІДПОВІДНИКІВ В УКРАЇНСЬКІЙ МОВІ (НА МАТЕРІАЛІ ПЛАТФОРМИ «СЛОВОТВІР»)

Анотація. У науковій розвідці проаналізовано англіцизми та їхні українські відповідники; описано основні варіанти передавання запозичених лексем українською мовою; виявлено спільнокореневі лексеми й репрезентовано їхні синонімічні еквіваленти; виокремлено дублети й українські лексеми; визначено питомі українськомовні елементи; диференційовано значення омонімічних слів серед англіцизмів; схарактеризовано погляди науковці щодо функціонування англіцизмів в українськомовному середовищі. Установлено, що запозичене поняття, що складається в англійській мові з кількох компонентів, нерідко передають в українській мові через дефіс. З'ясовано, що англіцизми є найчастотнішими одиницями серед запозичених слів, адже вони активно входять до українськомовного простору через засоби масової комунікації, міжнародну телемережу, інтернет, рекламу іншомовних товарів. Матеріал дібрано з платформи «Словотвір» (розробники – львівські ентузіасти), в якій аналізовані лексеми структуровано за алфавітним принципом, тематичними розділами та походженням. Українськомовних відповідників, які отримали неабияку підтримку поціновувачів українського слова зафіксовано в невеликій кількості, проте вони вирізняються своєю яскравістю, викликають певну емоцію та логіку їх створення можна з легкістю простежити. У науковій розвідці встановлено українські еквіваленти, які переважають у мовленні громадян на початку лютого 2022 року.

Обґрунтовано потребу вивчення сучасних англіцизмів в українській мові на матеріалі платформи «Словотвір», яка є потужним майданчиком для пошуку суспільством українських відповідників до новітніх запозичень, які ввійшли до мови, але не внесені до реєстру словників. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у кількісному представленні англіцизмів, утворених від власних назв на матеріалі платформи «Словотвір».

Ключові слова: англіцизм, український відповідник, переклад, платформа, функціонування, омонімічні еквіваленти.

Постановка проблеми. В останні десятиліття процес запозичення англійських лексем до українськомовного простору відбувається з особливою інтенсивністю через засоби масової комунікації, міжнародну телемережу, інтернет, рекламу іншомовних товарів. У сучасному світі, де спостерігаємо глобалізацію культур та міжмовну комунікацію, саме англіцизми є найчастотнішими одиницями серед запозичених слів, адже вони активно поповнюють словниковий склад української мови.

Запозичення є предметом студіювань багатьох науковців (Л. М. Архипенко [1], О. Л. Петришин, О. М. Лужецька [2],

Н. О. Попова [3], О. С. Дьолог [4], І. П. Скорейко-Свірська [5] та ін.). Утім, зважаючи на постійні вкраплення англійських слів до мовлення українців, швидкий розвиток новітніх технологій та напрямів діяльності, дослідження сучасних англіцизмів набуває нових ракурсів вивчення та є актуальним наразі. Саме тому об'єктом нашої наукової розвідки є англіцизми та їхні українські відповідники, репрезентовані на платформі «Словотвір» [6], розробленої львівськими ентузіастами Михайлом Свистуном (автор ідеї, представник компанії «Верталаб», маркетинголог), Іваном Ціхоцьким (консультант, надає науковий супровід, кандидат філологічних наук, доцент кафедри української мови Львівського національного університету імені Івана Франка), Романом Запотічним (веб-дизайнер), Романом Думітром та Левом Лукомським (програмісти).

Платформа «Словотвір» має вигляд словника, в якому слова вміщені за алфавітним принципом, тематичними розділами, походженням лексем. Крім того, впорядники виокремили чистилище, яке складається зі слів не внесених до видимого словника. Сторінка для обговорення нагадує словникову статтю, але організовану оригінально, оскільки в її наповненні можуть брати участь всі охочі. Структура кожної 'словникової статті' представлена в такий спосіб: запозичена лексема, найчастотніший варіант перекладу, значення слова, приклад вживання, походження, схожі слова та ніша, в якій користувач вписує власний варіант перекладу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання про використання запозичень в українському мовленні є на сьогодні доволі суперечливим. В мовознавстві немає одностайної думки щодо доцільності функціонування іншомовних дублетів. Зокрема, О. Д. Пономарів впевнений, що можливий паралельний розвиток запозиченого еквівалента та українськомовного відповідника, проте «чужі слова не мають бути переможеними» [7, с. 129]. Л. Ф. Чернікова та Т. І. Смілик наголошують на потребі встановлення чітких критеріїв належності запозичень до української мови й стверджують, що запозичувати іншомовні слова за наявності українського відповідника не варто [8, с. 129]. Р. Й. Вишнівський стверджує: «уживання іншомовних запозичень має бути обдуманим», а не наслідком прагнення до всього модного, престижного [9, с. 210]. Натомість Е. Й. Есенова говорить про природність запозичення іншомовних слів водночас з наявною українськомовною лексемою [10, с. 48].

Мета статті. У пропонованій статті маємо на меті комплексно проаналізувати представлені на платформі «Словотвір» англіцизми та їхні українські відповідники, а також виявити

оптимальні варіанти передавання в українській мові іншомовних понять.

Виклад основного матеріалу. Сучасний український правопис регламентує деякі аспекти написання запозичених слів, проте фіксуємо випадки неоднотайного передавання таких лексем у межах аналізованої платформи, наприклад: *гаджет/гаджет* (англ. *gadget*), *грінкарта/грин-кард/грін-кард*, (англ. *green card*), *дашборд/дешборд* (англ. *dashboard*), *кей-ні-ай* (англ. *KPI, key performance indicator*) крім зазначеного варіанту в обігу одночасно *крі, кініай, кі-ні-ай, кейніай, геймдев* (англ. *game dev*), *геймдизайнер* (англ. *game designer*), *гейтспіч* (англ. *hate speech*), *гроубокс* (англ. *grow box*), *дакфейс* (англ. *duck face*), *датасет* (англ. *data set*, проте спостерігаємо й інший варіант написання – *dataset*), *д্রেгрейсінг* (англ. *drag racing*), *епікфейл* (англ. *epic fail*), *картрідер* (англ. *card reader*), *кодграбер* (англ. *code grabber*), *лайткуб* (англ. *light cube*), *маркетмейкер* (англ. *market maker*), *маслкар* (англ. *muscle car*), *партнамбер* (англ. *part number*), *патчкорд* (англ. *patch cord*), *піррев'ю* (англ. *peer review*), *повербанк* (англ. *power bank*), *покерфейс* (англ. *poker face*), *пол-позишин* (англ. *pole position*), *пруфлінк* (англ. *proof link*), *лайтпейнтинг* (англ. *light painting*).

Зауважимо, що запозичене поняття, що складається в англійській мові з кількох компонентів, нерідко передають в українській мові через дефіс: *гараж-сейл* (англ. *garage sale*), *глітер-тату* (англ. *glitter tattoo*), *гейм-девелопер* (англ. *game developer*), *дабл-клік* (англ. *double click*), *дабл-тап* (англ. *double tap*), *дата-центр* (англ. *data center*), *дрес-код* (англ. *dress code*), *дропдаун-меню* (англ. *dropdown menu*), *дроп-тест* (англ. *drop test*), *івен-менеджер* (англ. *event manager*), *імпакт-фактор* (англ. *impact factor*), *інді-лейбл* (англ. *indie label*), *камінінг-аут* (англ. *coming out*), *кіл-хаус* (англ. *kill house*), *кол-центр* (англ. *call center*), *контакт-центр* (англ. *contact center*), *краш-тест* (англ. *crash test*), *лаунж-бар* (англ. *lounge bar*), *лендінг-пейдж* (англ. *landing page*), *лобі-бар* (англ. *lobby bar*), *нейл-арт* (англ. *nail art*), *прайм-тайм* (англ. *prime time*), *прайс-лист* (англ. *price list*), *прес-кіт* (англ. *press kit*), *прес-реліз* (англ. *press release*), *лайф-коучинг* (англ. *life coaching*), *палм-мютинг* (англ. *palm muting*).

Крім того, фіксуємо чимало запозичених спільнокоренових лексем в межах аналізованої платформи «Словотвір», які ввійшли до українського мовлення і набули неабиякого поширення серед жителів нашої країни:

– від *game*: *гейм-девелопер* (англ. *game developer*), *геймер* (англ. *gamer*), *геймеризація*, *гейміфікація* (англ. *gamification*), *геймпад* (англ. *gamepad*), *геймплей* (англ. *gameplay*);

– від *cash*: *кеш-аут* (англ. *cash out*), *кешбек* (англ. *cashback*), *кеш-бокс* (англ. *cash box*), *кеш-диспенсер* (англ. *cash dispenser*), *кеш-трепер* (англ. *cash trapping*), *кеш* (англ. *cash*);

– від *click*: *клік* (англ. *click*), *клікбейт* (англ. *clickbait*), *клікджекінг* (англ. *clickjacking*), *клікер* (англ. *clicker*), *кліктивізм* (англ. *clicktivism*, від *click* та *activism*);

– від *like*: *лайк* (англ. *like*), *лайкнути* (англ. *to like*), *лайкшок* (англ. *like shock*);

– від *life*: *лайфлог* (англ. *lifelog*), *лайфлогер* (англ. *lifelogger*), *лайфлогінг* (англ. *lifelogging*);

– від *media*: *медіа* (англ. *media*), *медіабаєр* (англ. *mediabuyer*), *медіабаїнг* (англ. *media buying*), *медіакемп* (англ. *media camp*);

– від *peer*: *пір* (англ. *peer*), *пірінговий* (англ. *peer*), *піррев'ю* (англ. *peer review*);

– від *profile*: *профайл* (англ. *profile*), *профайлер* (англ. *profiler*), *профайлінг* (англ. *profiling*).

В українській мові низка англіцизмів набуває питомих українськомовних елементів, зокрема:

– закінчення іменників: *гейти* (однина *gate* / множина *gates*), *грінкарта* (англ. *green card*), *грінси* (англ. *grips*), *дезертти* (англ. *desert boots*), *дреди* (англ. *dreads*), *кріпси* (англ. *crisps*), *легінси* (англ. *leggings*), *лофери* (англ. *loafers*), *монки* (англ. *monks, monk strap shoe*);

– суфікси іменників: *іконка* (англ. *icon*), *карпування* (англ. *currying*), *кроссплатформеність* (англ. *Cross-platform software*), *піарник* (англ. *public relations (PR) specialist*);

– типові форми дієслів: *гулити* (англ. *to google*), *делітнути* (англ. *to delete*), *дропнути* (англ. *to drop*), *загулити* (англ. *to google*), *зафрендзонити* (від англ. *friend zone*), *зафрендити* (англ. *to friend*), *зачекінутись* (англ. *to check in*), *інстанціювати* (англ. *to instance*), *комітити* (англ. *to commit*), *конвертувати* (англ. *to convert*), *крашнутися* (англ. *to crash*), *лайкнути* (англ. *to like*), *меганмарклити* (англ. *to Meghan Markle*), *нерфити* (англ. *to nerf*), *парсити* (англ. *parse*), *постити* (англ. *to post*), *пофіксувати* (англ. *to fix*), *пушити* (англ. *to push*);

– суфікси + закінчення прикметників: *кастомний* (англ. *custom*), *комп'ютерний* (англ. *computer*), *крафтовий* (англ. *craft*), *крінджовий* (англ. *cringy*), *лайтовий* (англ. *light*), *пірінговий* (англ. *peer*), *кредитна картка* (англ. *credit card*).

В українській мові фіксуємо також комбінування англійського запозичення та українського перекладу: *гул пошук* (англ. *google search*), один з варіантів написання запозичення *green card* – *зелена картка*, *кіберпростір* (англ. *cyberspace*), *лайфове страхування* (англ. *life insurance*), *пуш-повідомлення* (англ. *push message*), *криптовалюта* (англ. *cryptocurrency*), *пет-проект* (англ. *pet project*).

Серед англіцизмів спостерігаємо чимало омонімічних еквівалентів:

– *джемпер* (англ. *jumper*): 1) одяг (трикотажний плечовий одяг без застібок або із застіркою вгорі, що покриває тулуб і частково стегна); 2) спортивне спорядження (спеціальні пружинні ходунки для занять бокингом);

– *кейс* (англ. *case*): 1) конкретний випадок, справа, ситуація, яку цікаво вивчити чи обговорити; 2) чохол для безпечного зберігання навушників, або зряджання бездротових; 3) тверда пласка сумка для обережного перевезення документів, цінних паперів тощо;

– *кемпер* (англ. *camper*): 1) (ігри) гравець, який сидить на одному місці та вичікує суперників; 2) (транспорт) будинок на колесах;

– *клікер* (англ. *clicker*): 1) жанр комп'ютерних ігор, який передбачає бездумне та багаторазове клацання мишкою по активному об'єкту гри; 2) пристрій дистанційного керування, за допомогою якого доповідач може керувати показом слайдів на екрані;

– *лайтбокс* (англ. *lightbox*): 1) (медіа) пристосування для реклами; 2) (ІТ) загальна назва скриптів браузера, які показують відео чи зображення, допасовуючи його до розміру екрану і затемнюючи решту сторінки.

Крім того, цікавими для розгляду в українській мові є англійські слова, що мають різні корені, аналогічну вимову, проте різняться в написанні, наприклад: *кеш* (англ. *cache*) – пам'ять ЕОМ для зберігання проміжних результатів та *кеш* (англ. *cash*) – гроші, готівка.

Подеколи до активного словникового складу нашої мови входять англіцизми навіть попри наявність власних українськомовних відповідників. Вважаємо, що такі дублети не варто запозичувати, оскільки маємо чудові українські варіанти: *editor* (англ. *editor*) – редактор; *івен* (англ. *event*) – захід; *квір* (англ. *queer*) – дивний; *клубер* (англ. *clubber*) – член клубу; *клінінг* (англ. *cleaning*) – прибирання; *делітнути* (англ. *to delete*) – видалити; *котон* (англ. *cotton*) – бавовна; *крейзі* (англ. *crazy*) – божевільний; *кріні* (англ. *creepy*) – страшне; *кукбук* (англ. *cookbook*) – книга рецептів; *лайфлонг* (англ. *lifelong*) – впродовж життя; *лакшери* (англ. *luxury*) – розкіш; *майндсет* (англ. *mindset*) – світогляд; *мейтененс* (англ. *maintenance*) – обслуговування; *мембер* (англ. *member*) – член; *нейтвіснікер* (англ. *native speaker*) – носій мови; *нерд* (англ. *nerd*) – зануда; *оффер* (англ. *offer*) – пропозиція; *пати* (англ. *party*) – вечірка; *дефростинг* (англ. *defrosting*) – розморожування; *естімейт* (англ. *estimate*) – оцінка; *експієнс* (англ. *experience*) – досвід; *лайв* (англ. *live*) – наживо. Крім того, в нашому мовленні є чимало вигуків, тому немає потреби їх замінювати англійськими: *найс* (англ. *nice*) – добре, гарно; *ок* (англ. *okay, o'kay, ok*) – гаразд.

На створеній у 2014 році платформі «Словотвір» пропонують та обговорюють відповідники до безлічі іншомовних слів. Наприклад, до англіцизму *дедлайн* (англ. *deadline*) запропоновано український відповідник *реченець*, за який віддано 333 голоси. Це слово зафіксоване в словнику української мови, упорядкованому Б. Д. Грінченком [11], тобто воно вийшло з ужитку і стало на певний час забутим. Проте згадування власних українських слів є кращим за позбавлення їх такого шансу і витіснення іншомовними словами.

Зауважимо, що українськомовних відповідників, які отримали неабияку підтримку поціновувачів українського слова зафіксовано в невеликій кількості на аналізованому майданчику. Проте вони вирізняються своєю яскравістю, викликають певну емоцію та логіку їх створення можна з легкістю простежити. У межах нашого дослідження пропонуємо розглянути українські еквіваленти, які здобули прихильність серед жителів нашої країни на початок лютого 2022 року. Представляємо ці англіцизми за частотою відданих голосів:

Лайк (англ. *like*) – вподобайка (287).
Куки (англ. *cookies*) – реп'яшки (143).
Лінк (англ. *link*) – посилання (127).
Руфер (англ. *goofy*) – дахолоз (113).
Пазли (англ. *puzzle*) – складанка (102).
Фідбек (англ. *feedback*) – відгук (79).
Гаджет (англ. *gadget*) – пристрій (84).
Аватар (англ. *avatar*) – мармизка (67).
Акаунт (англ. *account*) – обліковка (62).
Лайфхак (англ. *life hack*) – хитрик (55).
Корпоратив (від англ. *corporate party*) – колегулька (53).
Мастрид (англ. *must-read*) – варточит (43).
Абсолютно (англ. *absolutely*) – цілковито (42).
Лоукост (англ. *low-cost carrier / low-cost airline*) – малокошт (42).
Дислайк (англ. *dislike*) – невподоба (41).
Плагін (англ. *plug-in*) – втулок (39).
Зомбі (англ. *zombie*) – нав(ій) (34). Запропонований відповідник з праслов'янської міфології.
Стрим (англ. *stream*) – потік (33).
Клік (англ. *click*) – клац (32).
Кешбек (англ. *cashback*) – коштоверт (30).

Батл (англ. *battle*) – герць (30).

Копірайтер (англ. *copywriter*) – гаслотворець (27).

Геймплей (англ. *gameplay*) – ігролад (28).

Нуб (англ. *newbie, newb, noob, nub*, або *n00b*) – новак (25).

Онлайн (англ. *online*) – в мережі (24).

Капча (англ. *captcha*, акронім від *Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart*) – чилюд (23).

Мурал (англ. *mural*) – стінопис (22).

Гоумскулер (англ. *homeschooler*) – домоук (22).

Меседж (англ. *message*) – послання (20).

Спам (англ. *spam*) – шкул (20).

Пранкер (англ. *pranker*) – витівник (18).

Клікбейт (англ. *clickbait*) – клацоловка (15).

Месенджер (англ. *messenger*) – сповісник (15).

Прев'ю (англ. *preview*) – передогляд (13).

Отже, дібрати влучні українські відповідники до англійських новотворів не є простим завданням, проте коли вдається, то вони безперечно вирізняються своєю оригінальністю. Утім, необхідний деякий час, щоб відбулося засвоєння іншомовної лексики літературною мовою.

Висновки. Отже, аналіз сучасних англіцизмів в українській мові уможливив експлікацію словотворчих процесів англійської мови, оскільки навіть цілком звичні за формою слова для носіїв англійської мови можуть бути наповнені новим змістом, з яким вони переважно і запозичуються. Платформа «Словотвір» є саме таким потужним майданчиком для пошуку суспільством українських відповідників до новітніх запозичень, які ввійшли до мови, але не внесені до реєстру словників. Перспективу подальших досліджень вбачаємо у кількісному представленні англіцизмів, утворених від власних назв на матеріалі платформи «Словотвір».

Література:

- Архипенко Л. М. Своєрідність сучасної мовної ситуації процесу запозичення англіцизмів. *Культура народів Причорномор'я*. 2004. № 49. Т.1. С. 75–76.
- Петришин О. Л., Лукецька О. М. Новітні англомовні запозичення як засіб міжкультурної комунікації. *Науковий журнал «Молодий вчений»*. 2018. № 3.1 (55.1). С. 135–138.
- Попова Н. Англіцизми та аспекти їх засвоєння в сучасній українській мові. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету. Серія : Мовознавство*. 2005. № 1 (13). С. 348–356.
- Дьолог О. С. Процес адаптації новітніх англійських запозичень у сучасному українському мовленні. *Учёные записки Таврического нац. ун-та им. В.И. Вернадского. Серия «Филология. Социальные коммуникации»*. 2011. Т. 24 (63). № 4. Ч. 2. С. 118–121.
- Скорейко-Свірска І. П. До питання про класифікацію запозичень. Тернопіль. 8 с. URL: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf2/22.pdf> (дата звернення: 10.02.2022).
- Словотвір. URL: <https://slovotvir.org.ua/words/mesendzher>
- Пономарів О. Культура слова: Мовностилістичні поради : навч. посібник. Київ: Либідь, 2001. 240 с.
- Чернікова Л. Ф., Смілик Т. І. Англіцизми в сучасній українській мові. *Культура народів Причорномор'я*. 2009. № 152. С. 129–133.
- Вишнівський Р. Й. До питання про доцільність вживання англіцизмів (на матеріалі сучасної української мови). *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Філологічні науки*. 2015. Вип. 1 (79). С. 208–213.
- Есенова Е. Й. Основні причини запозичення іншомовних лексичних одиниць. *Сучасні дослідження з іноземної філології. Збірник наукових праць*. 2015. Вип. 13. С. 46–50.

11. Словарь української мови / упорядкував, з додатком власного матеріалу, Борис Грінченко. Т. 1–4. Київ : Зібрала редакція журналу «Кієвская Старина», 1907–1909. 2971 с.

Hurko O. Peculiarities of modern Anglicisms functioning and their equivalents in the Ukrainian language (based on platform “Word formation”)

Summary. The article deals with anglicisms and their Ukrainian equivalents. It investigates the main variants of borrowed tokens transmission in Ukrainian, common root tokens and their synonymous equivalents. Doublets, Ukrainian lexemes and specific Ukrainian-language elements are singled out. The meaning of homonymous words among anglicisms is identified in this research. The views of scientists on the functioning of anglicisms in the Ukrainian society are represented. It is established that the borrowings, which consists of several components in English, is often transmitted in Ukrainian through a hyphen. It was found that English words are the most frequent units among borrowed words, as they are actively entering the Ukrainian-speaking space through the media, international television, Internet, advertising of foreign lan-

guage goods. The material was selected from the “Word-formation” platform (developed by Lviv enthusiasts), in which the analyzed lexemes are structured according to the alphabetical principle, thematic sections and origins. There are some Ukrainian-speaking equivalents on the analyzed platform, which have received great support from connoisseurs of the Ukrainian word. These Ukrainian words are bright, evoke a certain emotion, and the logic of their creation can be easily traced. In this research has been established Ukrainian equivalents, which predominate in the speech of citizens in early February 2022.

The need to study modern English in the Ukrainian language on the basis of the “Word-formation” platform is substantiated. This platform is a powerful ground for the society’s searching of Ukrainian equivalents to the latest borrowings that have entered the language but are not included in the register of dictionaries. The prospect of further research is seen in the quantitative representation of anglicisms formed from proper names on the material of the “Word-formation” platform.

Key words: anglicisms, Ukrainian equivalent, translation, platform, functioning, homonymous equivalents.